

SANJA VUJAČIĆ

NEKAD BEDEM KRŠĆANSTVA, A DANAS BEDEM ZAPADA

DR. SC. SANJA VUJAČIĆ
Geopolitička analitičarka
iz Francuske

Svojevrсна "idila" u Europskoj uniji vladala je do prije pada Berlinskog zida. Zapadnoeuropsko društvo blagostanja izraslo je iz bojazni od komunizma, pa je postupno s njime i nestalo - kaže dr. sc. **Sanja Vujačić**, geopolitička analitičarka i direktorica istraživačkog Programa SEE pariškog IDII instituta (<http://idii.global/en/sanja-vujacic>), te dodaje: - Nakon unutarnjeg urušavanja komunističkih društava zbog jednodimenzionalnosti, danas kapitalistička društva riskiraju istu sudbinu. Po uzoru na Istočni, zatvorio se Zapadni blok, unutar kojeg se ultraliberalnom financijskom kapitalizmu nitko i ništa ne suprotstavlja. U tom kontekstu, Brexit, način upravljanja pandemijom (zaključavanje), rast rusofobije i rat u Ukrajini još su jednom u povijesti znak preusmjerenja unutarnjih društvenih napetosti na borbu protiv dijaboliziranog vanjskog neprijatelja, koliko opakog virusa toliko i Rusije. Kako to dokazuje istraživanje Guya Larona, profesora Međunarodnih odnosa na Hebrejskom sveučilištu u Jeruzalemu, vrhunci rasta rusofobije (s epicentrom u Velikoj Britaniji) povijesno koincidiraju s vrhuncima rasta nejednakosti. Tako se danas vrhunac

rusofobije preklapa s vrhuncem ključne nejednakosti, one između kapitala i rada. Problematičan je ekonomski obrazac, inspiriran fiziokratizmom, prema kojem je samo kapital produktivan (fertilan), a rad je trošak - kao nekada u računovodstvenim knjigama robovlasnika. Ravnoteža bi se trebala uspostaviti putem "teorije otečjanja", prema kojoj bi od obogaćivanja bogatih nešto trebalo "oteći" i djelatnicima. Međutim, kako to potvrđuju istraživanja London School of Economics i Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OCDE), to nije tako. Odatle strahovanja vladajućih od velikih socijalnih nemira. Kao i njihovi planovi za resetiranje kapitalizma i primjenu njegove inkluzivnije forme, u čemu ih ekonomske elite za sad ne slijede. Drugim riječima, ništa zaista neočekivano nije se dogodilo tijekom priustupanja Hrvatske Uniji. Prije je pristupanje neočekivano dugo trajalo.

PROŠLOST I SADAŠNOSTI

▼ **Kad je RH ulazila u EU, 1. srpnja 2013., stanje u Uniji i šire u Europi bilo je umnogome drukčije nego što je danas...?**

- Dok je "stara Unija" još uživala u ostacima društva blagostanja, Hrvatska je nemirnim vodama putovala prema potpunom članstvu u njoj. Taj put trajao je cijeli jedan globalizacijski ciklus od 30 godina (1990. - 2020.). Prva etapa tog ciklusa odnosi se na rat i detitoizaciju (1990. - 2000.) pod vodstvom "prve i druge zapovjedne linije HDZ-a", kako ih definira Josip Manolić. Završila se dominacijom druge, Šuškovce zapovjedne linije. Ne zadugo, jer prvu HDZ-ovu zapovjednu liniju, disidente Mesića i Manolića, pozivaju austrijska diplomatija i američki geostreateg Brzezinski da, uz njihovu podršku, uvedu red u državi. Također nakon nezadovoljstva obitelji vojnika regularne Hrvatske vojske koji su se tamo borili u Bosni; nakon operacija oslobađanja hrvatskih i bosnakohercegovačkih teritorija od strane Hrvatske vojske i Daytonskog sporazuma 1995.; te nakon krvavih sukoba unutar hrvatske mafiozije oko privatizacijskog kolača (podjela društvenih dobara) i informacija (rat unutar obavještajnih službi), pojačanih Tuđmanovom teškom bolesti i pitanjem njegova nasljedca. Stoga pri bližavanje Hrvatske Uniji, uvjetovano detudmanizacijom, počinje hrvatskom kandidaturom u veljači 2003., za predsjedanja Stjepana Mesića. Zbog suprotstavljanja sigurnosnih snaga "druge linije zapovijedanja" (vojska, policija i obavještajne službe) detudmanizaciji i ICTY-u trebat će još jedna desetogodišnja globalizacijska etapa da se Hrvatska priključi Uniji, kao njezin zadnji vagon, 1. srpnja 2013. I to neposredno nakon što je tadašnji britanski premijer David Cameron, u siječnju 2013., obećao da će održati referendum o izlasku Velike Britanije iz EU-a, te neposredno nakon ukrajinske proe-

uropske revolucije Majdan, koja je dovela do svrgavanja proruskog predsjednika Viktora Janukovića i odvela Ukrajinu u rat. Rat koji traje već devet godina. Hrvatski liberali, poput Vesne Pusić, već su tada bili u prvim redovima pobornika ulaska Ukrajine u sferu zapadnog utjecaja, a ne za njezinu neutralnost, na koju se obvezala nakon raspada SSSR-a. Dakle, 2013. bilo je razvidno da su velike šanse da se i Uniji priključena Hrvatska, kao prethodno nezavisna Hrvatska, ubrzo ponovno za tekne u ratu protiv istočnog susjedstva.

▼ **Iz vaše francuske perspektive, da se tako izrazim, kakva bi bila ocjena proteklog desetogodišnjeg razdoblja, jesmo li kao država ispunili očekivanja i ostvarili sve što smo zacrtali kad smo se referendumom izjasnili za pristupanje EU-u, naravno u okolnostima kakve su tada bile...?**

- Detitoizacija i detudmanizacija učinile su da je Hrvatska uspješno zamijenila beogradsku supranacionalnu tešku onom bruxelleskom. Paradoksalno, tražeći nezavisnost, Hrvatska se zatekla u poziciji potpune ovisnosti o višim upravljačkim razinama. Danas EU i NATO reguliraju interakcije vanjske i unutarnje uzročnosti u njezinu prostoru. Stoga Hrvatska tretira eksterne konflikte (poput onog između Angloamerikana i Rusa u Ukrajini) kao da su njezini interni [1]. Rezultat? Perspektivu rata sa Srbijom zamijenila je perspektiva rata s nuklearnom silom Rusijom. Hrvati su iscrpljeni, letargični. Vjeruju da svojim akcijama i reakcijama ionako ništa ne mogu mijenjati. Dakle, ne vjeruju u politiku. Više nema karizmatičnog vođe koji bi im podigao moral na

nacionalnom nivou. Jer Unija u međuvremenu nije uspjela izgraditi autonomnu strategiju kako bi zaštitila svoje specifične interese i valorizirala ih unutar Alijanse, a i "stari Europljani" su letargični. I oni tretiraju eksterne konflikte kao da su njihovi interni. Često protiv vlastitih interesa. Stoga su stare članice EU-a rastrgane između snažne želje za europskim zajedništvom i osjećaja da Unija nije ostvarila njihova očekivanja. Tek danas, 2023., nakon primjerne, posljednje pristupne desetogodišnje etape i ulaska u Schengen i eurozonu, Hrvatska može računati na poziciju ravnopravnog sugovornika na europskoj političkoj sceni. Nadajmo se da hrvatski europski entuzijazam neće uskoro splasnuti, poput onog u starih članica.

DVOJBENO ŠIRENJE

▼ **Zaključno, nakon uspješnih prvih deset godina, što očekivati u idućem desetogodišnjem razdoblju hrvatskog članstva u Europskoj uniji, uključujući i kontekst novih geopolitičkih i geostrateških odnosa nakon ruske invazije i rata u Ukrajini? Vaš završni komentar?**

- U opisanom kontekstu, predvidljivo je da će Hrvatska u predstojećem desetljeću, jer podržava Ukrajinu, aktivno sudjelovati u njezinoj rekonstrukciji. S naznakom da ona sama prethodno nije uspjela ishoditi naknadu za vlastite ratne štete. Slaba gospodarstva poput hrvatskog neće biti pošteđena te obveze. Podrška Ukrajini definirana je kao prioritetna. Fondovi solidarnosti članicama će biti sve nedostupniji. Naravno, Hrvatska će biti uključena u rasprave oko pozitivnih ideja poput: bolje regulacije digitalnih giganta GAFAM, opozreživanja uvoznih proizvoda koji previše zagađuju, konvergiranja niskih plaća prema istom nivou minimalnih plaća u svim državama članicama. Hrvatsku, koja je nekad imala funkciju "bedema kršćanstva" - a danas je "bedem Zapada", posebno će zanimati debata o kreiranju mehanizama hitne podrške europskim granicama u krizi. Međutim, te debate ne mogu zamijeniti nužne strukturne reforme, socijalne i sigurnosne. Posljedice eskalacije rata u Ukrajini bile bi posebno katastrofalne za hrvatsko gospodarstvo, koje počiva na turizmu... Neprestano proširivanje Unije i NATO-a ne garantira priključenju članicama mir i stabilnost, kako je najavljeno. Primjer je Hrvatska, koja se, nakon Domovinskog rata i 30 godina priključenja, našla pred vratima, moguće nuklearnog. Trećeg svjetskog rata. Stoga nije razvidno kakav bi rat mir i stabilnost moglo donijeti daljnje širenje EU-a na zapadni Balkan i Ukrajinu. Je li širenje NATO-a i EU-a rješenje ili problem?

U uvjetima rusofobije, svatko tko predlaže diplomatski izlaz iz rata u Ukrajini etiketiran je kao "prorusi". Stoga su njemački mediji u pomoć pozvali umjetnu inteligenciju, ChatGPT. Ona može ono što ne može ljudska, pa je za Olafa Scholza sastavila dva pisma za koja mu savjetuje da ih pošalje ruskim i ukrajinskim čelnicima. ChatGPT smatra da bi pismo Vladimiru Putinu trebalo sadržavati poruku: "Priznajemo da Rusija ima legitimne sigurnosne interese i vjerujemo da će biti bolje zaštićena kooperativnim sigurnosnim strukturama i konstruktivnim dijalogom." (D.J.) (1) **Rezultat god četverogodišnjeg istraživanja, pohranjenog u francuskoj krovnoj istraživačkoj organizaciji CNRS: <https://hal-emse.cned.cnrs.fr/VIP/tel-01514166v1>**

NAŠA EUROPSKA PRIČA (II)

NATAŠA BEŠIREVIĆ

VELIKA KORIST OD ČLANSTVA JE I POBOLJŠANJE INFRASTRUKTURE

DR. SC. NATAŠA BEŠIREVIĆ
Konzultantica na EU projektima u regiji zapadnog Balkana i istočnog susjedstva, evaluatorica Europske komisije Horizon Europe...

Berixit, pandemija koronavirusa i rat u Ukrajini imali su znatan utjecaj na Europsku uniju. Ti su događaji doveli do povećane neizvjesnosti, nestabilnosti i gospodarskih problema čije će rješavanje trajati neizvjesno dugo - kaže dr. sc. **Nataša Beširević**, konzultantica na EU projektima u regiji zapadnog Balkana i istočnog susjedstva, evaluatorica Europske komisije Horizon Europe, te dodaje:

- Povlačenje UK-a iz EU-a imalo je negativan učinak na gospodarstvo EU-a, jer je dovelo do smanjenja trgovine i ulaganja. Još uvijek se, naravno, sjećamo i pandemije COVID-a. Zbog pandemije COVID-19 gospodarstvo EU-a smanjilo se za 6,3 % u 2020. To je najveći pad BDP-a od Drugog svjetskog rata. Stopa nezaposlenosti u EU-u porasla je na 7,5 % u 2020., najvišu razinu od 2013. godine. Trgovinski deficit EU-a povećao se na 251 milijardu eura u 2020., što je najveći deficit od 2012. Proračunski manjak EU-a dosegao je 175 milijardi eura u 2020., što je najveći deficit od 2010. godine. Sve to imalo je i znatan utjecaj na turističku industriju, koja je glavni pokretač gospodarstva u EU-u. Pad turizma znatno je utjecao na gospodarstvo, posebno na neke uslužne grane. Očekuje se da će se pad turizma nastaviti i 2023. godine, ali jasno je da su ti događaji imali jak utjecaj na turističku industriju i trebat će neko vrijeme da se industrija oporavi. Rat u Ukrajini doveo je do porasta cijena energije, što je imalo posredni učinak na inflaciju. Rat je također poremetio trgovinu s Ukrajinom, što je imalo negativan utjecaj na poduzeća koja se oslanjaju na ukrajinski uvoz. Zajednički učinak tih događaja je znatan pad gospodarskog rasta u Europskoj uniji. Očekuje se da će gospodarstvo EU-a porasti za 2,7 % u 2023., ali to je još uvijek ispod stope rasta prije pandemije.

▼ **Prvi srpnja punimo deset godina članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji. Kakva bi bila ocjena proteklog razdoblja, jesmo li kao država ispunili očekivanja i ostvarili sve što smo zacrtali kad smo se referendumom izjasnili za pristupanje EU-u, naravno u okolnostima kakve su tada bile...?**

- Jedna od najvećih prednosti članstva u EU-u za Hrvatsku je povećanje trgovine i ulaganja. Hrvatski izvoz od ulaska u EU porastao je za više od 50 %, a uvoz za više od 40 %. To je stvorilo nove prilike za hrvatska poduzeća. Problem ulaska u EU, za svaku državu, ne samo za Hrvatsku, jest što su najveći "pobjednici" oni kojima je već išlo dobro, a ovo im je dalo novi zamah u poslovanju, jer tržište od pola milijarde ljudi nevjerovatno je šansa za biznis. Gubitnici, na žalost, postanu još veći gubitnici.

Još jedna velika korist od članstva u EU-u za Hrvatsku je poboljšanje infrastrukture. Sjetimo se samo našeg ponosa - Pelješkog mosta, koji je jedan od najvećih projekata u Hrvatskoj, ali i u EU-u, financiran s 357 milijuna eura iz EU fondova. I ne samo mostove, EU financira i druge infrastrukturne projekte poput cesta, željeznica i luka. To svakako pomaže poboljšanju povezanosti Hrvatske s ostatkom Europe, poduzećima olakšava poslovanje, olakšava dolazak turista. U 2019., prije pandemije COVID-19, Hrvatska je ugostila više od 20 milijuna turista, a, sjetimo se - turizam čini 20 % BDP-a zemlje. Sve to dovelo je do toga da je hrvatski BDP od ulaska u EU rastao prosječno 3 % godišnje. To je nešto niže od prosječne stope rasta u EU-u u cjelini, ali je i dalje pozitivno postignuće. Što god mislili, članstvo u EU-u čini zemlju privlačnijom za investitore i poduzeća, sjedite za istim stolom razvijenih država svijeta i sudjelujte u odlučivanju. Druga strana priče je, primjerice,

rice, nezaposlenost. Stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj pala je sa 15 % u 2013. na 7 % u 2022. To je, recimo, dvojak učinak: nezaposlenost se smanjila, ali velikim dijelom zbog silnog odljeva kvalitetnog kadra i nema šanse da se taj trend zaustavi. U proteklih deset godina Hrvatska ima oko 255.000 ljudi manje. Izgubili smo jedan Split i Rijeku zajedno! To je silan gubitak, zbog odlaska ljudi, starenja, niske stope nataliteta. Prosječno smo stari 44 godine, što je znatno više od EU prosjeka. Odlazak mladih ljudi posljedica je ulaska u EU. Osim toga, najveći problem nam je provedba propisa i standarda EU-a. Usvojili ih jesmo, no provodimo ih otežano, jer provedba zahtijeva znatno ulaganje vremena i resurse, kojih nedostaje. I naravno, korupcija - Hrvatska ima dugo povijest korupcije, to je dio naše "kulture", korumpirani su javni sektor (zdravstvo, sudstvo), ne možete obavljati posao a da neko ne "podmazete"; to misli čak 60 % biznismena u Hrvatskoj, prema istraživanjima HGK-a iz 2021. Čak 70 % Hrvata smatra da živi u korumpiranoj državi, prema podacima iz 2022. Brojke su strašne i neumitne.

To su dakle neke životne činjenice ulaska u EU. No ostaje ocjena da Hrvatska jeste predana članica EU-a i, koliko god smatrali da loše živimo, zemlja će sasvim sigurno napredovati u godinama koje dolaze.

▼ **Kako biste ocijenili prvih šest mjeseci RH u eurozoni i Schengenu, koji su i kakvi pozitivni učinci, koji i kakvi problemi? Inflacija je i dalje velik problem...**

- Članstvo Hrvatske u eurozoni i Schengenu poduzećima je olakšalo trgovinu i ulaganje u zemlju. To je zato što više nema granične kontrole, ni troškova konverzije valuta. Stopa inflacije u Hrvatskoj niža je od prosjeka eurozone otkako se zemlja pridružila valutnom bloku, jer je euro stabilnija valuta od kune i pomogao je u smanjenju volatilnosti cijena u Hrvatskoj. Ali, unatoč općem trendu pada cijena, inflacija u Hrvatskoj i dalje je problem. To je zbog brojnih čimbenika, uključujući rat u Ukrajini i globalni rast cijena energije. No ukupno gledano, prvih šest mje-

seci Hrvatske u eurozoni i Schengenu bilo je pozitivno...

▼ **I prije ulaska u EU Hrvatska je umnogome ovisila o pretpripravnim fondovima EU-a. No koliko smo bili, i još jesmo, uspješni u izvlačenju novca iz EU fondova kad smo postali ravnopravna članica EU-a, od početka do danas...?**

- Prema podacima Europske komisije Hrvatska je relativno uspješna u povlačenju sredstava iz EU fondova od ulaska 2013. godine. U 2022. Hrvatska je iz EU fondova povukla 2,2 milijarde eura, što je bio najveći iznos koji je povukla neka država EU-a. Do veljače 2023. Hrvatska je povukla 13,4 milijarde eura iz EU fondova, što je oko 70 % ukupnog iznosa dodijeljenog državi. To je više od prosječne stope povlačenja za zemlje EU-a, koja iznosi oko 60 %. Što stoji iza tih brojki? Jednim dijelom iskustvo agilnijeg dijela hrvatske administracije, nisu svi uhljebi, i tamo ipak sjede ljudi koji znaju svoj posao, što dijelom olakšava provedbu projekata financiranih sredstvima EU-a.

Nadalje, Hrvatska ima relativno dobre rezultate u privlačenju stranih ulaganja. To je pomoglo gospodarskom rastu, što je olakšalo sufinanciranje udjela u EU projektima. Druga strana priče je opet birokracija: kašnjenje u provedbi, neznanje, potkapacitiranost, koji, recimo, dovode do otkazivanja natječaja za EU sredstva. Dio administracije jednostavno ima problem s projektno-tehničkom dokumentacijom, provedbom postupaka javne nabave, ocjenjivanjem projekata. Dio odgovornosti je i na prijaviteljima. I uvijek postoji jedan veliki - ALI. No bez obzira na činjenicu da smo povukli određena sredstva, to još uvijek ne znači da su EU sredstva dobro iskorištena. To je novac kojim država raspolaze, ali ne znamo i koliko će se od te sume doista iskoristiti. Uostalom, prošćite Zagrebom i Petrinjom, pa procijenite kako stojimo s obnovom. Problem je sporošćenje zbog birokratskih kašnjenja, silan nedostatak kadra za administriranje EU fondova, povremeni kaos u e-sustavu, koji se krpa privremenim rješenjima, te koordinacija države/Vlade i privatnog sektora... (D.J.) ■

SENADA ŠELO ŠABIĆ

VIŠEGENERACIJSKA PRILIKA ZA RAZVOJ

DR. SC. SANADA ŠELO ŠABIĆ
Viša znanstvena suradnica na Institutu za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) u Zagrebu

Za komentar vezan uz ovojnjednu temu Deset godina Republike Hrvatske u Europskoj uniji, zamolili smo i dr. sc. **Sanadu Šelo Šabić**, višu znanstvenu suradnicu na Institutu za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) u Zagrebu. Što se tiče budućnosti, Hrvatska će učiniti najbolje ako sebe približi te još jače veže uz zemlje koje se zalažu za snažniju i funkcionalniju Europsku uniju. Postoje i članice koje žele vidjeti slabiju Uniju, s manje ovlasti, s relativiziranim demokratskim vrijednostima. Takav scenarij, po meni, nije dobar za Hrvatsku. Naš napredak je u društvu razvijenih, propulzivnih, otvorenih društava, a ne društava koja se stalno vraćaju u prošlost. Daljnje proširenje Europske unije doći će na dnevni red i Hrvatska, vjerujem, neće promijeniti svoju politiku zagovornice daljnjeg proširenja EU-a. To je nacionalni interes, kao i interes EU-a, ako u nju ulaze članice koje u potpunosti dijele europske vrijednosti. Glavni izazov bit će osigurati povjerenje prema novim članicama, jer je ono posljednjih godina zbog ponašanja određenih članica, kao primjerice Mađarske, znatno narušeno. U budućnosti također vidim Republiku Hrvatsku koja svoju vanjsku politiku proširuje na teme Mediterana i Afrike, oblikovanje imidža Hrvatske kao zemlje privlačne za život i rad, zagovaranje zelenih politika i borbi protiv klimatskih promjena. Naša vanjska politika ostaje, dakle, značajno usmjerena na multilateralne teme, što znači nastavak sudjelovanja u europskim i globalnim političkim procesima. ■

